

03

อานิสงส์หีดหอไตร ฉบับวัดพระหลวง อำเภอสูงเม่น
จังหวัดแพร่

The Anisoong Heed Hor Trai of Wat Phra
Luang, Amphoe Soong Men Prae province.

ศิริศักดิ์ อภิศักดิ์มนตรี *

ธนิگانต์ วรธรรมานนท์ **

Sirisak Apisakmontree

Tanikan Worathammanon

* นักวิจัยอิสระ, นิสิตพุทธศาสตร์คุณวิบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขต
เชียงใหม่

** ภัณฑารักษ์ ชำนาญการ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เชียงใหม่

บทคัดย่อ

อานิสงส์หัตถ์หอไตร ฉบับวัดพระหลวง อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ เป็นคัมภีร์โบราณซึ่งพบในปัจจุบันเพียงผูกเดียว ที่มีเนื้อหากล่าวถึงอานิสงส์การสร้างหอไตรโดยตรง จารโดยพระครูปัญญาภิชัย เจ้าอาวาสวัดพระหลวง อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ เมื่อวันที่ 18 กันยายน พ.ศ. 2467 ค้นพบใน พ.ศ. 2532 ปรึวรรตเป็นอักษรไทย ภาษาไทยใน พ.ศ. 2557 จารเป็นความเรียงร้อยแก้ว ใช้อักษรธรรมล้านนา ภาษาบาลีและภาษาไทยถิ่นเหนือ และมีการใช้อักษรไทย ภาษาไทยเฉพาะในตอนท้ายใบลานที่ระบุชื่อผู้จาร เนื้อหาเกี่ยวกับอานิสงส์การรักษาพระไตรปิฎก ทั้งการสร้างหอไตร หีบพระธรรม (ตู้พระธรรม) ธรรมมาสน์ กากะเย็บ (ที่วางคัมภีร์) ร้านธรรม สัตตภัณฑ์ ถวายไว้ในพระพุทธศาสนา ตลอดถึงการทำความสะอาดและบูชาพระธรรม ว่ามีอานิสงส์เทียบเท่ากับอานิสงส์ของพระโพธิสัตว์ขณะสร้างโพธิสมภาร โดยพระสารีบุตรเป็นผู้ยกปัญหาเรื่องอานิสงส์นี้ถามพระพุทธเจ้า พระบรมศาสดา ทรงตอบคำถามพร้อมแสดงปุพเพสันนิวาส คือความเป็นไปในชาติก่อน มาสนับสนุนผลบุญอันบังเกิดขึ้นจากการรักษาพระไตรปิฎก

คำสำคัญ: อานิสงส์, หอไตร, วัดพระหลวง

A b s t r a c t

The Anisoong Heed Hor Trai or the result of merit of making hortrai to contain Buddhist holy scriptures of Wat Phra Luang, Amphor Soong Mayn, Prae province, is the only scripture that refers directly to the result of merit building Hortrai. It was written by Phrakru Panyapiwat, the abbot of Wat Phra Luang on 18 August 2467 B.E. and was found in 2532 B.E. and was translated in 2557 B.E. It was written in traditional prose using the Pali language in the Lanna alphabet from the beginning and is followed by commentary in the Lanna language. There were also Thai characters and the Thai language at the end of the scripture used to record the name of the writer and the merit of maintaining the Tripitaka by building a Hortrai, the scripture box and its altar, a Sattaphan (candle holder), a podium for a monk to chant the scripture (Dhammaassana) including the cleaning, maintaining and paying respect to these offerings. It is claimed that the result of merit is related to the Bodhisattava's attempt to gain perfection. It dates back to the period of the Buddha when Saliputra asked the Buddha for the result of merit and he answered by recounting his previous lives to support the merit's results.

Keywords: Anisoong, Hortrai, Wat Phra Luang

บทนำ

หอไตรเป็นธรรมเจดีย์ที่ชาวล้านนาโบราณให้ความนับถือสูงสุด สร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นที่เฉพาะของพระไตรปิฎก มีนัยเป็นหนึ่งเดียวกับพระไตรปิฎก พุทธศาสนิกชนเชื่อว่า การสร้างหอไตรได้รับอานิสงส์สูง จากงานวิจัยเกี่ยวกับหอไตรในอดีต เมื่อจะชี้แจงอานิสงส์การสร้างหอไตรก็จะกล่าวเทียบกับอานิสงส์การสร้างวิหารบ้าง อานิสงส์การเขียนธรรมบ้าง เพราะไม่ปรากฏใบลานที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับอานิสงส์การสร้างหอไตรโดยตรง ภายหลัง พ.ศ. 2557 เมื่อผู้วิจัยทำวิจัยเรื่องหอไตรล้านนา โดยได้รับการสนับสนุนทุนจากกรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม จึงได้พบใบลานอานิสงส์หีดหอไตร ฉบับวัดพระหลวง อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ ใบลานอานิสงส์การสร้างหีดหอไตรฉบับนี้ จึงเป็นฉบับเดียวในปัจจุบันที่กล่าวถึงผลบุญผลานิสงส์ในการสร้างหอไตรโดยตรง มีรายละเอียดอย่างไร บทความนี้จะได้แสดงรายละเอียดเหล่านั้น

1. ลักษณะใบลาน

ใบลานอานิสงส์หีดหอไตร ฉบับวัดพระหลวง อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ มี 8 ใบลาน จำนวน 16 หน้า ในหนึ่งหน้ามี 5 บรรทัด จารด้วยอักษรธรรมล้านนาและอักษรไทย ใช้ภาษาบาลี, ภาษาไทยถิ่นเหนือ และภาษาไทยปัจจุบัน

2. ผู้แต่ง

ทำยไบลาน เขียนเป็นอักษรไทย ภาษาไทยว่า “คำอ้ายภิกษุเขียนแล”

คำอ้ายภิกษุนี้เป็นชื่อที่ชาวบ้านพระหลวง อำเภอสุงเม่น จังหวัดแพร่ เรียกพระครูปัญญาภิชัย อภิไชโย ชื่อเดิม คือ คำอ้าย ก้อนอาทร ท่านเป็นเจ้าอาวาสวัดพระหลวงตั้งแต่ พ.ศ. 2476-2534 ตำแหน่งสูงสุดเป็นเจ้าคณะอำเภอสุงเม่น สมณศักดิ์สูงสุดเป็นพระครูสัญญาบัตรชั้นพิเศษ

พระครูปัญญาภิชัย เกิดเมื่อวันที่ 19 มีนาคม พ.ศ. 2443 ตรงกับวันอังคาร แรม 15 ค่ำ เดือน 4 ปีชวด บิดาชื่อเปียง มารดาชื่อธิดา มีพี่น้อง 3 คน ท่านเป็นคนแรก คนที่สอง คือนายสุข ก้อนอาทร และคนที่สาม คือ นางคำ ก้อนอาทร วันที่ 4 มิถุนายน พ.ศ. 2460 บรรพชาเป็นสามเณรที่วัดพระหลวง เมื่ออายุได้ 18 ปี อุปสมบทเป็นภิกษุวันที่ 14 มิถุนายน พ.ศ. 2464 อายุ 22 ปี ที่วัดพระหลวง มีพระครูชัยลังกาเป็นพระอุปัชฌาย์ มรณภาพ พ.ศ. 2534 ท่านมีความสามารถพิเศษด้านโหราศาสตร์ และเป็นภิกษุนักพัฒนา ท่านได้บูรณะวัดพระหลวงและวัดอื่นๆ ในอำเภอสุงเม่นไว้เป็นจำนวนมาก

งานศาสนประโยชน์ที่เกี่ยวข้องกับหอไตรของท่าน มีดังนี้ การจารไบลานอาณิสสรส์หีดหอไตรพร้อมถวายตู้พระธรรมไว้กับวัดพระหลวง ใน พ.ศ. 2467, สร้างพระไตรปิฎกถวายวัดพระหลวงใน พ.ศ. 2490, สร้างหอไตรถวายวัดพระหลวง ใน พ.ศ. 2527 (ปัจจุบันไม่ปรากฏหอไตรหลังนี้แล้ว)

3. ประวัติใบลาน

พระครูปัญญาภิชัย วัดพระหลวง อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ จารใบลานอานิสงส์หีดหอไตร วันที่ 18 กันยายน พ.ศ. 2467

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยทุนรัฐบาลเยอรมันร่วมกับรัฐบาลไทยสำรวจและจัดระบบคัมภีร์ใบลานที่วัดพระหลวงใน พ.ศ. 2532 พบใบลานอานิสงส์หีดหอไตรจำนวน 2 ผูก

พ.ศ. 2557 จากการสำรวจหอไตรวัดพระหลวง อันเป็นขั้นตอนหนึ่งในการวิจัยเรื่องหอไตรล้านนา พบใบลานอานิสงส์หีดหอไตร จำนวน 1 ผูก ในจำนวน 2 ผูกตามทะเบียนที่จัดทำโดยมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้ขอให้นายแนน รสปีตุงค์ มัคทายกวัดพระหลวง และสถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ช่วยปริวรรตจากอักษรธรรมล้านนาและอักษรไทย ภาษาบาลี, ภาษาไทยถิ่นเหนือ และภาษาไทยปัจจุบัน เป็นภาษาไทย อักษรไทยปัจจุบัน จากนั้นจึงนำเนื้อหาใบลานที่ปริวรรตแล้วทั้งสองฉบับมาศึกษาเปรียบเทียบ จึงขอขอบคุณนายแนน รสปีตุงค์ และสถาบันวิจัยสังคมไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

4. โครงสร้างเนื้อหา

4.1 ส่วนเกริ่นนำเรื่อง (ประณามพจน์) เป็นการกล่าวคำสรรเสริญพระพุทธเจ้าด้วยคำนมัสการ นโม (ขอความนอบน้อม) (อตถุ จงมี) ตสฺส (แด่พระผู้มีพระภาคเจ้า) ภควโต (พระองค์นั้น) อรหโต (ผู้ไกลจากกิเลส) สมมาสมฺพุทฺธสฺส (ตรัสรู้ชอบได้โดยพระองค์เอง) และบอกเรื่องที่จารว่าเกี่ยวกับอานิสงส์ในการถวายหีบธรรมอันเป็นที่บรรจุพระธรรมเป็นต้น

4.2 เนื้อเรื่อง ใจความสำคัญหรือแก่นเรื่องของใบลานฉบับนี้ กล่าวถึงอานิสงส์ในการรักษาพระไตรปิฎกว่ามีอานิสงส์มาก เทียบเท่ากับอานิสงส์ของพระโพธิสัตว์ขณะสร้างโพธิสมภาร จำแนกรายละเอียดการสร้างศาสนวัตถุ ศาสนสถานอันเกี่ยวข้องกับการรักษาพระไตรปิฎกและอานิสงส์ไว้ดังนี้

การสร้างหีบธรรม หอไตร กากะเยีย ธรรมาสน์ และเครื่องบูชาธรรม ได้อานิสงส์เป็นทิพยปราสาท 3 หลัง, การสร้างหีบธรรม หอไตร ได้อานิสงส์เป็นผู้มีบริวารมาก, การถวายสัตถภัณฑ์แบบชั้นบันไดได้อานิสงส์เป็นเรือทองคำ, การทำความสะอาดคัมภีร์ไบเบิล ได้อานิสงส์เป็นผู้บริบูรณ์ด้วยทรัพย์สมบัติ บริบูรณ์ด้วยโภชนาหาร, การถวายผ้าห่อคัมภีร์ ได้อานิสงส์เป็นผ้าทิพย์ และการจุดดวงประทีป (เครื่องปั้นดินเผารูปคล้ายจานสำหรับใส่น้ำมันตามไฟต่างตะเกียง) บูชาพระธรรม ได้อานิสงส์เป็นต้นจันทน์ที่มีดอกและลูกย้อมด้วยเงินและทองและได้แก้ว 7 ประการ และการถวายเครื่องบูชารูปช้างม้า ได้อานิสงส์ช้างม้าตัวมงคล

การอธิบายแก่นเรื่องได้อธิบายผ่านพุทธประวัติ ทั้งประวัติพระพุทธเจ้าในอดีตชาติ และสมัยที่พระพุทธเจ้ายังคงดำรงพระชนม์ชีพอยู่ เพื่ออ้างอิงตัวบุคคล คือ พระพุทธเจ้า และอ้างอิงเหตุการณ์ คือ พุทธประวัติ สนับสนุนอานิสงส์ในการรักษาพระไตรปิฎก ว่าเคยได้บังเกิดขึ้นกับพระพุทธองค์เองมาก่อนแล้วในอดีตชาติ

4.3 ส่วนบันทึกส่งท้ายของผู้แต่ง (อวสานพจน์) กล่าวถึงรายละเอียดการแต่ง ได้แก่ ชื่อผู้แต่ง วันเดือนปีที่แต่ง ดังนี้ “...ข้าฝ่าละอองพระ निकแปลตามภาษาเมืองว่าวันที่ 18 เดือน กันยายน ศาสนาล่วงแล้ว 2467 แล คำอ้ายภิกขุเขียนแล เขียนทานพร้อมด้วยผู้ธรรมแล...”

5. จุดประสงค์การแต่ง

เพื่อบอกเล่าและยืนยันถึงผลบุญแห่งกุศลกรรมที่ได้รับรักษาพระไตรปิฎก มีการสร้างหอไตร เป็นต้น

6. กลวิธีการแต่ง

6.1 เป็นความเรียงร้อยแก้ว เขียนด้วยอักษรธรรมล้านนาและภาษาไทย ใช้ภาษาบาลี ภาษาไทยถิ่นเหนือ และภาษาไทยปัจจุบัน โดยใช้ภาษา

บาลีขึ้นต้นประโยค ก่อนขยายเนื้อความออกไปเป็นภาษาไทยถิ่นเหนือ อันเป็นลักษณะที่พบในการแต่งคัมภีร์อานิสงส์ล้านนาทั่วไป อาทิ อานิสงส์ไตรปิฎก ฉบับวัดเมืองล้ง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ว่า “...อล โข ในกาลครั้งนั้น มหาสารีบุตรเถรเจ้าตนมีอายุ ก็ถามพระพุทธเจ้าด้วยคำว่า ภนฺเต ภควา ข้าแห่งพระพุทธเจ้า อันว่าแต่ัมเขียนยังอักขรธรรมด้วยตนก็ดี...” (ชัปนะ ปิ่นเงิน 2548: 85) เป็นต้น ส่วนภาษาไทย อักษรไทยปัจจุบันใช้เฉพาะส่วนท้ายใบลานที่ระบุชื่อผู้แต่ง

6.2 แสดงบุพเพสันนิวาสของพระพุทธเจ้า กล่าวคือ เป็นการเล่าเรื่องพระพุทธเจ้าโคตมะในสมัยอดีตเมื่อเสวยพระชาติเป็นพระโพธิสัตว์ และสมัยที่ยังทรงมานตบนโลกบพนี้ เพื่อสนับสนุนอานิสงส์จากการกระทำดีในพระพุทธศาสนาให้มีความหนักแน่น น่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น เช่นเดียวกับที่พบในใบลานอานิสงส์ล้านนาทั่วไป อาทิ อานิสงส์ปิดทองพระพุทธรูป ฉบับวัดพระเกิด อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ว่า (ชัปนะ ปิ่นเงิน 2548: 202) “...ในกาลนั้น พระโพธิสัตว์เกิดมาเป็นชายทุกขไรรู้เข็ญใจอยู่ในเมืองที่นั้น มีภรรยาชื่อว่า นางสุชาดา...” เป็นต้น

6.3 ใช้คำซ้อนความหมาย เช่น “อาธานขาขะเหยีย” คำว่า “อาธาน” เป็นคำบาลี แปลว่าที่รองก็ได้ ส่วนคำว่า “ขาขะเหยีย คือ กากะเหยีย” ก็แปลว่าที่รองอ่านพระธรรมเช่นกัน เป็นต้น ในใบลานอานิสงส์สร้างหีดหอไตรนี้ จะพบการใช้คำซ้อนในลักษณะนี้จำนวนมาก

7. เนื้อหาโดยสรุป

การปริวรรตครั้งนี้ ได้ตรวจชำระสอบเทียบเนื้อหาระหว่างสำนวนแปลของนายแน่น รสพิตุงศ์ กับสถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ แล้วนำมาเรียบเรียงใหม่ แก่บางคำเป็นภาษาไทยกลาง และเว้นวรรคย่อหน้าใหม่ เพื่อง่ายต่อการทำความเข้าใจเนื้อหา ส่วนที่เห็นว่าผู้อ่านพอจะเข้าใจได้ก็คงไว้ตามสำนวนล้านนาเพราะอ่านได้orroธรสติอยู่แล้ว ทว่าเพื่อความ

ชัดเจนของเนื้อความก็ได้วงเล็บคำแปลไว้ด้วย ทั้งได้ตรวจสอบภาษาบาลีให้ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ มีเพียงในส่วนประณามพจน์เท่านั้นที่ได้ถอดความเพิ่มเติมจากภาษาบาลีเป็นภาษาไทย เพราะต้นฉบับไม่ได้ถอดความไว้ สำหรับการตรวจสอบภาษาบาลีนั้น มีนายกรภพ สีสัน (ป.ธ.9), นายเสพ บัณฑิต โหน่งบัณฑิต (ป.ธ.6) และนายกิจชัย วงศ์ราช (ป.ธ.5) ทั้งหมดเป็นนิสิตพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นผู้ตรวจสอบ จึงขอขอบคุณทั้ง ๓ ท่านไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย เหตุนี้ในการปริวรรตครั้งนี้ จึงมีภาษาไทยถิ่นเหนือ และภาษาไทยกลางปะปนกันอยู่บ้างในส่วนที่จำเป็น นอกนั้นก็คงไว้ตามของเดิม โดยมีลำดับเนื้อหาดังต่อไปนี้

7.1 ประณามพจน์ (เกริ่นนำเรื่อง)

นม โม ตสฺส ฯ

อิมินา กุฏุมลขุสฺสั ฌมมาสนทานเนาติ อิทํ สตถา เขตวเน วิหรนโต สาธโว

สตถา อันว่าพระศาสดา วิหรนโต เมื่อทรงประทับอยู่ เขตวเน (วิหาร) ในวิหารชื่อว่าเขตวัน (กเถสิ ตรัสแล้ว) อิทํ (อาณิสสั) ซึ่งอาณิสสันี้ อิติว่า ทานเน ด้วยการถวาย กุฏุมลขุสฺสั ซึ่งหีบไม้ ฌมมาสน อันเป็นที่บรรจุพระธรรม อิมินา นี้

7.2 ส่วนเนื้อหา

ก) พระสารีบุตรถามพระพุทธเจ้าถึงอาณิสสัของการรักษาพระไตรปิฎก

ดูกรา สัปุริสาทั้งหลาย ตทา ในกาลนั้น อายุสมา สารีปุตโต อันว่ามหาสารีบุตรเถรเจ้าตนมีอายุ รโหโคโต อันเข้าไปสู่ที่สังัด ปฏิสลลาโน อันเว้นจากอารัมมณะ สมจินเตสิ ก็กระนิงใจว่า อโห ด้วยมีแท้ ดังกุจกร้าเพิง (ใคร่ครวญ คิดคะนิง) ดุนี

ปิฎกยการโก อันว่ากริยาอันสร้างปิฎกทั้ง 3 อันเป็นคำสอนแห่งพระพุทธเจ้า เทสิโต อันพระพุทธเจ้าหากเทศนาว่า มีผลอาณิสสัอันมาก

นักดั่งอัน

อนาคตมนุสสา อันว่าคนทั้งหลายอันจักเกิดมาภายหน้าโพ้น จักสร้าง
แปลงเนยยะธรรมเทศนาดั่งอัน

โส ปิฎโก อันว่าปิฎกทั้ง 3 จักควรตั้งไว้ที่ตั้งฤชา ก็ วัตถุ วัตถุอันใด
แล จักเป็นที่ตั้งที่ทรงไว้ยังปิฎกทั้ง 3 นี้ชา

อหิ อันว่ากูควรเข้าไปสู่สำนักพระพุทธเจ้าแล้วแลถามดูควรชะแล
เจ้าคระนิงดั่งนี้ ก็เข้าไปสู่สำนักพระพุทธเจ้า แล้วก็ก้มกราบลงที่ติดที่
เท้า 5 แห่งแล้ว ปุจฉา ก็ถามยังพระพุทธเจ้าว่า

ภนเต ภควา ข้าแห่ง (แต่) พระพุทธเจ้า ตินิปิฎการโก อันว่า (การ)
สร้างยังปิฎกทั้ง 3 อันเป็นคำสอนแห่งพระพุทธเจ้า เทสิโต อันพระพุทธเจ้า
หากเทศนาแก่ผู้เข้าว่ามีผลอะนินสงส์มากนักแล เตนหิ ติแลมีดั่งอัน บุคคล
ผู้ใดผู้หนึ่ง คือทั้งมวล ในกาละอันจักมาภายหน้าโพ้น มีศรัทธาอันเชื่อใส
(เลื่อมใส) ในคุณแก้วทั้ง 3 ประการ ปัสสนาอันเลื่อมใสในศาสนา กตวา จ ปน
ค้นว่ากระทำแล้วยังปิฎกทั้ง 3 วัตถุ ก็ควรเพื่อจักใส่ไว้ กสมิ ในวัตถุอันใดชา

**ข) พระพุทธเจ้าทรงตอบคำถามพระสารีบุตร ถึงอนินสงส์การ
รักษาพระไตรปิฎก**

ภควา อันว่าพระพุทธเจ้า อาห ก็กล่าวว่า

สารีบุตร ดูกร สารีบุตร ยี่ จานึ ยังฐานะที่ใด (สุกต) อันบุคคลหาก
กระทำไว้ดีแล้ว ฌมธานเคหิ วา คือว่าเรือนธรรม อันโลกว่าหอไตรนั้นก็ดี
ฌมาสนิ วา ยี่ ฌมาสนิ อันว่าธรรมาสน์ก็ดี มยชุสสิ วา (อันว่า) หิด (หีบ
ธรรม) ก็ดี อัญญกั วา (อันว่า) รำน (ร้านธรรม คือ ที่ที่ยกขึ้นเพื่อวางธรรม)
ก็ดี อุตตปาทุ กั วา (อันว่า) ตังงา (กาะเยย) ก็ดี รตนโสปานิ วา (อันว่า) ชั้น
ไต่แก้ว (สัตถภัณฑ์แบบชั้นบันได) ก็ดี เลณิ วา (อันว่า) เล่มธรรม (ยั้ง ฉาง ที่
เก็บธรรม คือ หอไตร หรือหีบธรรม) ก็ดี อฏคา วา (อันว่า) หอมุงก็ดี ตี่ จานึ
ชื่อว่าอันเป็นที่ตั้งที่ทรงไว้ยังพระธรรมเจ้าแล

เอตติ อันว่าบุคคลผู้สร้างแปลงยังที่ทั้งหลายผุ่เง้นใส่ไว้ยังธรรมปิฎก
ทั้ง 3 ฌมมรคฺขิ ชื่อว่ารักษาไว้ยังธรรมแล ฌมมคฺคตติ ชื่อว่าคุมขางรักษาไว้ยัง

ธรรมแล ธรรมแลณฺ์ ชื่อว่าสังพิพักรักษาไว้ยังธรรมอันบ่หื้อหม่นหมอง อกย
เพื่อบ่หื้อมีภัยแก่ธรรม

อันบุคคลสร้างแปลงยังที่ทั้งหลายผุ้งนี้ ได้ชื่อว่าหื้อหายภัย บ่หื้อเกิด
มีแก่ธรรมแล อนนฺตราย ได้ชื่อว่าบุคคลผู้หนึ่งกระทำบ่หื้อเป็นอันตรายแก่
ธรรมะแล

เอตฺ อันว่าบุคคลนั้นหากกระทำไว้ดังอัน มหาคุณฺ์ มีคุณอันมาก มหา
ผล มีผลอันมาก ตถาhev เป็นดังตถาคตเมื่อก่อนอันยังผั่งสร้างโพธิสมภาร
เป็นโพธิสัตว์วันนั้นแล

ค) พระพุทธเจ้าแสดงปุพฺเพสันนิวาส (ปุพฺเพนิวาโส ชันธฺ์ที่ตนอาศัย
อยู่ในภพก่อน (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ 2553: 539)
คือ เรื่องราวในอดีตชาติ เป็นเรื่องราวของพระพุทธเจ้าโคตมะเมื่อเสวยพระ
ชาติเป็นพระโพธิสัตว์)

อาห พระพุทธเจ้าก็กล่าวแล้ว ก็นำเอามายังชาติชั้นระแห่งตน เมื่อ
ก่อนได้เก็บหอมรบริบรอมเอายังไตรปิฎกอันเป็นคำสอนแห่งพระพุทธเจ้าพรหม
เทวะในศาสนาอันเป็นปางสุดปางซ้อยอันตรายฉิบหายเสียแล้ว ชำระหื้อหา
มุนทิน (มลทิน) บ่ได้ มาสำแดงหื้อแจ่งแก่สารีบุตรเถรกับทั้งภิกษุทั้งหลายว่า

อดีต ภิกษเว รนฺธนคร อดีตเต เทวราชา รชชฺ์ การเสถิ ดังนี้ เป็นต้น
ภิกษเว ตูกรา ภิกษุทั้งหลาย พุทฺโธ อันว่าพระพุทธเจ้าองค์ชื่อว่า พรหม
เทว อุทฺทปาที ก็เกิดมาเป็นพระในสารกับ อันมีในนันทองโขย

อดีต กาล ในกาละอันล่วงแล้วไปนานนัก ตถาคโต อันว่าองค์พระ
ตถาคตปางนั้น อดีตเต เทวราชา ได้เกิดมาเป็นพญา อดีตเต เทวราชา กับ
ด้วยเมตไตรยโพธิสัตว์อันได้มาเป็นอำมาตย์ใหญ่กว่าอำมาตย์ทั้งหลาย ก็
ชวนชวายนกรรมอันเป็นบุญชะซ้อย เพื่อหื้อสมภารแก่กล้า ก็เอากันสร้าง
บารมีธรรมในเมืองรัตนนครปางก่อนนั้นแล

พญากับทั้งอำมาตย์ผู้นั้น ออกไปจากเวียงรัตนนคร จระเดินไปด้วยกิจ
อันใดอันหนึ่งในประเทศเขตละแวกแคว้นเมืองแห่งตน ก็เข้าไปสู่อารามแห่ง
พระพุทธเจ้าพรหมเทวะ ปางนั้น ทิสวา จึงหันยังไตรปิฎกอันตกรเรียรายเสีย

ในอารามแลวิหารอันห่างอันเป็นปางสุดปางซ้อยศาสนาแห่งพระพุทธเจ้า
ตนนั้นแล

พญากับทั้งอำมาตย์ ก็มีใจอันสังเวช เหตุเห็นยังธรรมพระพุทธเจ้าเรีย
รายเสียดสนนั้น

อาหารา เปตวา ยังคนทั้งหลาย หื้อไปนำเอามายังน้ำ แล้วก็ล้างช่วย
เช็ดเยียะหื้อหมด หื้อแห้งดีแล้ว เอาผ้ามาหื้อเสียดหื้อดีแล้ว กโรนติ จึงเอากัน
สร้างยังหอไตร และหีต (หีบธรรม) และชั้นใดแก้ว จิบ (จิ้น) ลายคำ อาชาน
ขาชะเหยีย (กาเกเหยีย) และแท่นบูชา ธมมาสน (ธรรมาสน์) อันเป็นที่เทศนา
ธรรมทั้งมวลแล้ว

หฺราเปตวา ก็หื้อนำมายังประทีป เทียน รูป ดอกไม้ น้ำมันคันธระของ
หอม เป็นต้น แล้วก็บูชาด้วยคารวะครบยามากนักแล้ว ก็ไหว้ด้วยที่ติดที่เท่า
องค์ 5 แห่ง แล้วก็ตกแต่งช่วงวิหารอารามหื้อดิงาม หื้อลวาด ทาด้วยสະหาย
ลายลักขณะ ประจิต (ผจิต ตกแต่ง) ด้วยคำ ก็กระทำหื้อจำเริญใจ

กตวา กระทำ ฆนฺฑผล ลปติ สงฺฆารณิ ยังวัดวาอารามวิหารที่หล
ที่คร่ำหื้อดียิ่ง จึงเอากันตั้งไว้ยังคำปรารภนาในใจ ไปทันออกปากว่า ดั่งนี้ ภา
เต ผู้ข้าไหว้พระธรรมเจ้า กรรมเอ็งนี้ จุงเป็นอุปนิสัยประใจ (ปัจจย) คำชูผู้
ข้าทั้ง 2 หื้อได้เป็นพระพุทธเจ้าตนหนึ่งอย่าคลาดอย่าคลา

อันหนึ่ง (อนึ่ง) ขอหื้อผู้ข้าได้นำออกยังสรรพสัตว์ทั้งหลาย อันหลงตาย
อยู่ในขาย คือ รากะ โทสะ โมหะ อันจมอยู่ในขุมน้ำอันใหญ่กว้างยอบเป็น
ฟอง มีน้ำอันแสบเค็มร้ายนัก ขอหื้อผู้ใดตริองเอาด้วยสະพา (สำเภา) แก้ว
อันใหญ่ กล่าวคือ ธรรมเทศนาแห่งเผือข้าทั้ง 2 เทอะ

อิมินา มณฺฑลฺลี ทาเนน ด้วยผละนาบุญอันเผือข้าทั้ง 2 ได้สร้างหีต
หอไตร ตั้งงา ธรรมาสน์ และขาชะเหยีย และสัพพะบูชาเป็นทานนี้เทอะ

เต อุโภ อันว่าบุคคลทั้ง 2 คือว่า พญาและอำมาตย์กระทำคำปรารภนา
เป็นมโนปณิธาน ดั่งนี้แล้ว อากมีสุ ก็เมื่อสูเมื่องแห่งตนกับด้วยหมู่คนทั้ง
หลายอันมาก

รตฺวา ตั้งอยู่ด้วยกรรมบ่ประมาท มีศีลแลทาน เป็นต้น แตนอายุ จุโต

คลาดจากชาติอันนั้นแล้ว ก็ไปตามกุศลสมภารแห่งตนแล

ง) อานิสงส์การรักษาพระไตรปิฎก (สร้างหอไตร และอื่น ๆ)

ภิกขเว ดูกรภิกษุทั้งหลาย โส อหิ อันว่าพระตถาคต อันเป็นพญาอติเทวราชาปางนั้น คนสุรคจจุติตายจากชาติอันเป็นพญา นิพพตติ ก็ได้ไปเกิดในชั้นฟ้าเลิศตีสิตาสวรรค์เทวโลก อนุภาวิตวา ได้เสวยสัมปตติ (สมบัติ) ทิพย์ในปราสาท กับด้วยหมუნางฟ้าเป็นบริวารด้วยบุญสมภารเยี่ยงนั้น ตั้งอยู่เห็นแดนอายุ จิตวา คลาดจากตีสิตา คณหิ ก็ได้ลงมาถือเอาปฏิสนธิกำเนิดเกิดในท้องแห่งนางบุพเทวี อันเป็นอัคคมเหสีราชเทวีแห่งพญานิรุปราชกษัตริย์ตสมิ ในเมืองอรุณวัตตินคร

ปรากฏว่า โสวัฒนชิตตกษัตริย์ ในกาลเมื่อได้เป็นพญาแทนพ่อวันนั้น ทิพพปาสาทา อันว่าปราสาททิพย์ (ทั้งหลาย) (ตโย) 3 หลัง ภินทิตวา ม้างแล้วยังแผ่นดิน (ทำลายพื้นปฐพีผุดขึ้นมา) อุกุทหิสู ก็ออกมาตั้งอยู่ด้วยลำดับกัน หวลประหมาน (ประมาณ) พอตาล็ั่งรอดชุกกล้าชูกาย อันประจิตรด้วยยอดช่อฟ้า และหย่อง (ตกแต่ง) มีชายหิง (ตาข่าย) ไบสรี (บายศรี) ไบไร (ใบระกา) ดุงามใสส่อง ประกอบด้วยปล่องเยี่ยมแลสีหิงชอร (หน้าต่าง) แลกลอนประตุ และแทนห้องห้องที่นอน อันมีศรีสวัสติด้วยเครื่องลาวด (ปูลาวด) อาสนา บรรทม ประหมม (ผสม) ชระพวงแก้ว (พวงดอกไม้) ทั้งเครื่องบวรวิโภคอันประจิตรแล้วด้วยคำ ประดับแล้วด้วยแก้ว อันควรถูกเนื้อเฟิงใจ ย่อมทิพย์ก็เกิดมีแก่พญาทุกสิ่ง พญาโสวัฒนชิตตราชตนัน อันได้เสวยยังผลบุญ อันพญาได้สร้างหิตหอไตรปิฎกทั้ง 3 ตั้งงา ขาชะเหยีย ธรรมมาสน์แลเครื่องบูชาพระธรรมเจ้าเมื่อก่อนวันนั้นแล

มุงคลหตถิ อสสา อันว่าช้าง ม้าอันเป็นมงคลตัวประเสริฐ อันเกิดในกระกูล (ตระกูล) ช้าง ม้าตัวแม่ก็เกิดมีแก่พญาตนนั้น ด้วยเดชผลบุญอันพญาได้นำมายังเครื่องบูชาแลแปลงรูปช้าง ม้าไว้บูชาพระรัตนธรรมแห่งพระพุทธเจ้าพรหมเทวะเจ้าเมื่อก่อนนั้นแล

ชมพูทีเป ชนา อันว่าท้าวพญาทั้งหลายอันอยู่ในสักละ (ทั้งหมด) ชมพูทีป (ทวีป) ทั้งมวล ปหีนิสู ก็ใช้หื้อเอาราชธิดากับทั้งของฝากมาถวาย

แก้พญาตนนั้น ด้วยบุญอันได้สร้างหีตหอไตรใส่ปฏิภาณพระพุทธรูปเจ้าเมื่อก่อนนั้นแล

สพพณานิ อันว่าข้าวของทั้งหลายมีเงินแลค่า เป็นต้น โหนติ ก็เกิดมีแก้พญาตนนั้น ชาติมากอันเป็นมังคละ ก็เกิดมาสำหรับกับตนพญาตนนั้น ด้วยผลอันได้ล้างช่วยมลทิน (มลทิน) ผุ่นแลดินอันติดแปดธรรมพระเจ้าแล้ว แลมัดห่อด้วยผ้าหื้อดีเมื่อก่อนนั้นแล บูชาด้วยเครื่องบูชาทั้งหลาย มีดอกไม้ เป็นต้นนั้นแล

ราชา อันว่าพญาตนนั้น ยังคนทั้งหลายหื้อไปขนเอาข้าวของทั้งหลาย ผูกนั้น ตามใจมักเหลือกว่านั้น อพภิปุเรสิ ก็หื้อมาใส่ไว้ในแล่มในฉางแห่งตนนั้นแล อุษยานิ อัน (ว่า) สวนอุทยานทั้งหลาย 42,000 สกณณา อันเติมไปด้วยเครื่องประดับประดาดอกแลของกินทั้งหลายมวล ชาตานิ ก็เกิดมีด้วยผลบุญเยื้องนั้นแก้พญาตนนั้นแล

สตุตปาการา อันว่าแผ่นกำแพงเวียง 7 ชั้น ปริกขิปิสุ ก็เวดล้อมอ้อมปราสาท 3 หลังนั้น รอดทุกกล้าทุกกายแล ปรุกขานิ อันต้นกาลพริก (กัลปพฤกษ์) ทั้งหลายก็ดีก็เกิดมีด้วยผลในแจ้งทั้ง 4 แห่ง ปราสาท 3 หลังนั้นแล โอลิมพิสุ ก็หื้อย้อยอยู่ด้วยผ้าทิพย์ทั้งหลาย 6 ประการ แล้วตกลงมาบูชาพญาโสวัณณชิตตะตนนั้นแลก็ด้วยผละเตชะบุญอันพญาได้หื้อผ้ากำพี (คัมภีร์) น้อยพันหนังสือธรรมคำสอนพระพุทธรูปเจ้าเมื่อก่อนนั้นแล

สุณณมาลา อันว่าเรือค้าทั้งหลายได้ 42,000 เล่ม สกณณา อันเติมไปด้วยชั้นไคแก้วแลลายค่า เรือทั้งหลายผูกนั้น มีหัวแลท้ายอันงอนขึ้นตั้งหัวราชรถ อहेสิ ก็เกิดมีแก้พญาตนนั้น ด้วยผลอันได้สร้างชั้นไค (บันได) แก้วตั้งแลรูปเรือใส่ราวเทียนบูชาธรรมพระพุทธรูปเจ้าเมื่อก่อนนั้นแล

จนทรุกขา อันว่าต้นจันทน์ทั้งหลาย ภวนติ ก็เกิดมีในท่าปรากการ กำแพงเวียง ต้นไม้จันทน์ทั้งหลายผูกนั้นมีดอกและลูกย้อมแล้วด้วยเงินแลค่า มีกลิ่นคันระอันหอมอบตลบฟุ้งไปทั่วเวียงทั้งมวล ควรอภิมรณชื่นชื่นยินดี อहेสิ ก็เกิดมีแก้พญาตนนั้น ด้วยผลอันได้ตามประทีป เทียน รูป บูชาพระรัสสรธรรมเจ้าเมื่อก่อนนั้นแล

รัตนธारा อันว่าถ้องแฉวแก้วทั้งหลาย มีวิณณะ 7 ประการ มีลูกใหญ่
เท่าหมากตาลด้วยลำดัดปลงมาเท่าหมากพัน มีวิณณะต่างๆ กัน อเหตุก็เกิดมี
แก่พญาตนนั้นด้วยผลอันได้ตามประทีปและเทียน รูป บุษพาพระรัสธรรม
เจ้านั้น ก็เกิดมีแก่พญาโสวิณณะชิตตราชตนนั้น ก็ด้วยผลบุญอันพญาได้
เอาข้าวตอกดอกไม้บุษพาพระรัสธรรมเจ้าเมื่อก่อนนั้นแล

โส ราชา อันว่าพญาตนนั้น อภริรูป มีรูปอันงามดั่งคำ แลประจัญ
แพ (ชนะ) ยังเข้าศึกศัตรูทั้งหลาย อนุสิตวา ก็เที่ยวรอมสั่งสอนยังหมู่คน
อันมาก หื้อตั้งอยู่ในกุศลบถ 10 ประการ มีอันหื้อทานและรักษาศีล เป็นต้น
บ่ประมาทในคุณแก้ว 3 ประการ (พระรัตนตรัย) อภิปาเลติ พญาก็เลี้ยงดู
สังคหะด้วยวัตถุทั้งมวลบ่ขาดทุกเมื่อ หื้อเชื่อใสในบุญและคุณใจๆ สร้างกุศล
เพื่อไว้ภยันหน้าคือว่าหื้อได้ถึงเมืองฟ้าและนิพพาน ด้วยผลบุญสมภารแห่ง
พญาโสวิณณะชิตตราชหากหื้อโอวาทสั่งสอน

ตัม นคร อันว่าเมืองอรุณวัตดินครบางนั้น สผณนา อันอาเกียร (อา
เกียรณัม) เตียรดาชเต็มไปด้วยกาดลี (ตลาด) บ้านแลนิคมชนบทราชธานี มี
ท้าวท้าวประการอันบัวระมวล มีท้าวพญาและพราหมณ์ คหบดีเศรษฐีกับทั้ง
ปโรหิต (ปุโรหิต) เสนาอำมาตย์ราชมนตรี พวกใช้หัตถบาท (ข้าราชการบริวาร)
ใกล้ขุนนางทั้งหลาย 42,000 ไปหลายถ้าน มีชุกบ้านแลนิคมชนบทราชธานี
มีเสียงเนืองน้นไปด้วยเสียงช้างม้าหิแห่น เสียงรถแกว่งกงไถ หากออกชะ
หลุก (อ้ออิง สับสน) ไปบ่ขาดสายยุท่างจ่าย (สะดวก ไม่ติดขัด) แลอวยทาน
(ให้ทาน) ก็หากเป็นด้วยบุญสมภารแห่งพญาโสวิณณะชิตตราชตนนั้น อันได้
สร้างหืดหอไตรปฏิภน ธรรมาสน์แลตั้งงาชาชะเหยียแลราวเทียนบุษพาพระรัส
ธรรมเจ้าเมื่อก่อนนั้นแล

โส ราชา อันว่าพญาตนนั้น มีศีลแลทานบ่ขาด จูโต ค้นว่าตายจากชาติ
อันนั้น ยถา กम्म คโต ก็ได้ไปตามกุศลกรรมแห่งตนก็มีวันนั้นแล

ภิกขเว ดูกรา ภิกขุทั้งหลาย มัญจุสสิ วา หิตกัตี เคหิ วา หอไตรกัตี ธม
มาสนิ วา (ธรรมาสน์กัตี) ตั้งงาชาชะเหยีย (กัตี) แทนบุษพากัตี ขึ้นไต่แก้วกัตี
กตตพพา อันบุคคลควรกระทำ มหาผล มีผละก็มาก มหานิสสิ มีอานิสสิก็

มาก มหุนตี วิถถารคฺณ มีคฺณอันกว้างขวางมากนัถ เอิว้ ดั่งนี้แล

สตุถา อันว่าพระพุทเจ้า อาห กัถล่าวว่าดั่งนี้แลแล้ว สำแดงสังจธรรม 4 ประการ ภิกขุบางพ่องก็ได้อิสตา สกิทาคา อนาคามีผละ บางพ่องก็ได้เถิง อรหันตากับทั้งปฏิสัมภิทาญานทั้ง 4 ในที่แลแล้วสังจธรรมดวงนั้น

จ) เปรียบเทียบเรื่องราวในชาตคกับเรื่องในสมัยพระพุทเจ้า

สโมธานนโต พระพุทเจ้าก็ชุมนุมมายังชาตคยังอดีตชาติ แลปัจจุบัน ชาติมาเทียมกับด้วยกันหื้อเป็นชั้นธวัถถอันหนึ่งอันเดียวกันว่า ตทา นิรูปปราชา สุทโธทโน อาหุ ดั่งนี้

ภิกขเว ตุกรา ภิกขุทั้งหลาย ส่วนว่าพญา นิรูปปราชปางนั้น หากแม่น พญาศรีสุทโธทนะมหาษัตริย์บัดนี้ เทวีอันว่านางบุปปเทวีอันเป็นอัคคมเท สีแห่งนิรูปปราชวันนั้น หากแม่นนางศรีมหามายาบัดนี้ โส รทโร โส วณณ ชิตตราช อันว่าพญาตนองอาจด้วยเชื่อชาติแลสัมปัตติในเมืองคน ประจัญ แพ้ (ชนะ) ข้าศึกด้วยวรรณะรัศมีมีชื่อว่า สุวรรณกษัตริย์ปางนั้น บีไซโยยา สามานย์ปานใด สมพุทเธ เอิว หากแม่นองค์พระตถาคตอันตรัสรู้ยังญะย ธรรมทั้งมวลด้วยตนด้วยดีบัดนี้แล

ฉ) บทส่งท้ายอานิสงส์รักษาห่อไตร

ตุเมเห ภวนตา สปุริส นัถปราชญ์ทั้งหลายได้ฟังยังชาตคดวงนี้ อพภิก ปุเรถ ก็จุงบัวระบัต (ปฏิบัติ) กระทำตามใจๆ หากจักได้ตั้งคำปรารธนา บ่อย่าชะแล มลขุสส์ ชาตค นิภูจิติ กรียาอันกล่าวยังอานิสงส์ อันได้สร้างแปลงหีต ห่อไตร และธรรมาสนั ดั่งของ (ที่นัถ) ของบุชาไตรปิฎกธรรมแห่งพระพุทเจ้า ก็สมเรัจ สระเด็จแล้วเท่านี้ก่อนแล

7.3 อวสานพจนั (บันทึกส่งท้ายของผู้แต่ง)

จุลศักราชได้ 1286 ตัว ปีกาบใจั สระเด็จเข้าในเดือน 12 แรม 6 คำ พร้าว่าได้วัน 5 ไทกตใจั ปริบุญณริกขิตต (ลิขิต) เขียนแล้วบอรวมนแล (เขียนเสรัจแล้ว) ปริบุญณ อฏฐทสวาร กนยายนมาส อติตวรพุทศาสนา สตตสภูจิจตดาฬีสสทเทวสทสุสานิ (พ.ศ. 2467)

ถ้าข้าพระพุทธเจ้าเรียงบาสิ่บ่ถูก ยาจามิ ก็ (ขอ) ขมถ จุ่งอด อปราธ
ยังโทษ สพพื้ ทั้งมวล เม แก่ข้าฝ่าพระบาทละอองธูลีพระพุทธเจ้าแล
ข้าฝ่าละอองพระนิกแปลตามภาษาเมืองว่าวันที่ 18 เดือน กันยายน
ศาสนาล่วงแล้ว 2467 แล
คำอ้ายภิกขุเขียนแล เขียนทานพร้อมด้วยตุ้ธรรมแล

8. การวิเคราะห์เนื้อหา

8.1 วิเคราะห์ศัพท์เกี่ยวกับศาสนสถานและศาสนวัตถุอันเกี่ยวข้องกับพระไตรปิฎก

ศาสนสถานและศาสนวัตถุที่ปรากฏในใบลานอาณิสงส์หีดหอไตร ได้แก่ เล่มธรรม (เลณ) หอไตร (ธมมธานเคห) หีบธรรม (มญฺขุส) ธรรมาสน (ธมมาสน) ร้านธรรม (อัญญุก) กากะเยีย (อตตปาทุก) สัตถัณท์ราวเทียน แบบขึ้นบันได (รัตนโสพาน) และผ้าห่อคัมภีร์

เล่มธรรม (เลณ) คำว่า เล่ม เป็นภาษาไทยถิ่นเหนือ หมายถึง ยุ่ง ฉาง คลัง (ศาสตราจารย์ ดร. อุดม รุ่งเรืองศรี 2533: 1149) เล่มธรรมจึงหมายถึง ที่เก็บคัมภีร์ ซึ่งอาจหมายถึงหอไตรหรือหีบธรรมก็ได้ คำว่า เลณ หรือ เลณ เป็นภาษาบาลี โดยศัพท์หมายถึง ถ้ำ ที่เร้น ที่พืง (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ 2553: 664) ใช้หมายถึงที่เก็บธรรม คือ หอไตร หรือหีบธรรมก็ได้

หีบธรรม (มญฺขุส) คำว่า มญฺขุส หรือ มญฺขุสา เป็นภาษาบาลี โดยศัพท์หมายถึง ลุง หรือ หีบ (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ 2553: 593) ใช้หมายถึงหีบธรรม ชาวล้านนาเรียกหีบธรรม หมายถึง หีบ หรือตู้ที่ใช้ใส่คัมภีร์ใบลาน มักเก็บหีบธรรมนี้ไว้ในหอไตรหรือบนช่อในวิหาร

ธรรมาสน (ธมมาสน) หมายถึง อาสนะสงฆ์ที่ใช้สำหรับการแสดงธรรม เทศนา (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ 2553: 380) ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของพระประธานในวิหาร ตัวธรรมาสนที่ถูกตกแต่งอย่างสวยงาม

เปรียบประหนึ่งที่ประทับของพระธรรมด้วย แบ่งเป็น 2 ลักษณะใหญ่ด้วยกัน ได้แก่ 1 เป็นธรรมาสน์ที่มียอด ฐานสูง มีบันไดทางขึ้นด้านหลัง ห่องตรงกลางมีแผงกั้นเฉพาะส่วนล่าง ส่วนบนใช้ม่านห้อยลงมา เพื่อบังตาไม่ให้มองเห็นพระภิกษุที่กำลังเทศนาอยู่ด้านใน และ 2 ธรรมาสน์ที่ไม่มียอด ลักษณะคล้ายหีบธรรม มีฝาหีบ 3 ด้าน ยกเว้นทางขึ้นด้านหลังและด้านบนที่เปิดโล่ง ชาวบ้านจะมองไม่เห็นพระสงฆ์ขณะกำลังเทศนาเช่นกัน

ร้านธรรม (อัญญา) คำว่า อัญญา เป็นภาษาบาลี โดยศัพท์แปลว่า นั่งร้าน หรือหิ้ง (วิ.มหา. 211/ 153) ในที่นี้จึงแปลว่าร้านธรรม หมายถึง ที่วางพระธรรมคัมภีร์ใช้คู่กับธรรมาสน์ อาจสร้างแยกออกมาเป็นแท่นสี่เหลี่ยมผืนผ้าวางบนเสาเพียงเสาเดียว หรือสร้างยื่นออกมาจากธรรมาสน์เลยก็ได้ มีความสูงระดับเดียวกับความสูงของพระสงฆ์เมื่อนั่งอยู่ในธรรมาสน์ มักอยู่ด้านหน้าหรือด้านข้างธรรมาสน์ไว้ตั้งโบลานที่สงฆ์ใช้เทศน์

กาจะเยย หรือขาจะเหยย หรือขาพะเยยก็เรียก ในโบลานอาณิสสงส์ หีดหอไตรเรียก “ตั้งงาขาจะเหยย” “อาธานขาจะเหยย” และ “ตั้งของ” ทั้งหมดหมายถึงที่วางคัมภีร์ คำว่าตั้งงาขาจะเหยยนั้น เป็นภาษาไทยถิ่นเหนือ เมื่อแยกศัพท์แล้ว คำว่า “ตั้ง” หมายถึง ม้า ม้านั่ง เครื่องรองนั่งหรือนอนมีสี่ขา ไม่มีพนัก (ศาสตราจารย์ ดร. อุดม รุ่งเรืองศรี 2533: 484) ส่วนคำว่า “ตั้งงา” ค้นไม่พบ พบคำว่า “ตั้งงก” หมายถึง ที่นั่ง บัลลังก์ ตั้งมีพนัก (ศาสตราจารย์ ดร. อุดม รุ่งเรืองศรี 2533: 484) ในโบลานจารเป็นภาษาบาลีว่า “ออดตปาทุกั” แปลโดยศัพท์ว่า ขาดั่ง ขาเดียวก็ได้

ส่วนคำว่าอาธานขาจะเหยยนั้น เมื่อแยกศัพท์แล้ว คำว่า “อาธาน” เป็นภาษาบาลี แปลโดยศัพท์ว่าที่รอง อาทิ อาธารโก แปลว่าที่ทรงไว้ ที่รองหรือเชิงบาตร (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ 2553: 116) อาธานขาจะเหยย จึงเป็นคำเรียกซ้อนที่มีความหมายเดียวกัน และคำว่าตั้งของ เป็นภาษาไทยถิ่นเหนือ โดยศัพท์ คำว่า “ของ” ก็หมายถึง ตั้ง เพียง (ศาสตราจารย์ ดร. อุดม รุ่งเรืองศรี 2533: 373) อาจใช้เรียกมณฑปที่สำหรับวางพระพุทธรูปก็ได้ ในที่นี้เป็นคำซ้อนกับคำว่าตั้งที่อยู่ด้านหน้า

ด้วยความแล้ว สรุปว่า กากะเยียใช้หมายถึงสำหรับวงคัมภีร์โบลาน สำหรับอ่าน ลักษณะคล้ายโตะเตี้ย (ไม่มีพนัก) ทำจากไม้กลึง 8 อันมาไขว้ ร้อยกัน ไม้กลึงแต่ละอันมีเส้นรอบวงประมาณ 4-7 เซนติเมตร ยาวประมาณ 50 เซนติเมตร เจาะรูที่ตรงกลางและปลายไม้เพื่อร้อยเข้าด้วยกันให้เป็นฐาน พับเก็บได้ สะดวกในการพกพา เหมาะสำหรับการนั่งบนพื้นเรือน

สัตถันท์ ลักษณะราวเทียนแบบชั้นบันได (รัตนโสพานิ) ในโบลานใช้ คำว่าชั้นใดแก้ว แต่เมื่อถึงส่วนเนื้อหาที่พูดถึงอานิสงส์การสร้างชั้นใดแก้ว ได้ อธิบายว่าหมายถึงราวเทียน ดังนี้ “...สุวรรณมาลา อันว่าเรือคำทั้งหลายได้ 42,000 เล่ม สดุดณา อันเต็มไปด้วยชั้นใดแก้วแลลายคำ เรือทั้งหลายฝูงนั้น มีหัวแลท้ายอันงอนขึ้นดั่งหัวราชรถ อเหล็ก ก็เกิดมีแก่พญาตนนั้น ด้วยผลอัน ได้สร้างชั้นใด (บันได) แก้ว ตั้งแลรูปเรือใส่ราวเทียนบูชาธรรมพระพุทเจ้า เมื่อก่อนนั้นแล...” จึงเข้าใจว่า หมายถึงราวเทียนที่มีลักษณะเป็นชั้นบันได ดังที่พบในวัฒนธรรมไทลื้อมักทำเชิงเทียนเป็นรูปชั้นบันได มี 3, 5, 7 และ 9 ชั้น อาทิ สัตถันท์ในพิพิธภัณฑวัดนาเตา จังหวัดน่าน มีลักษณะเป็นราว เทียนชั้นบันได 7 ชั้น มณี พยอมยงค์ และศิริรัตน์ อาศนะ (2538: 44) ได้ สอบถามพระสงฆ์ไทลื้อเกี่ยวกับราวเทียนชั้นบันไดนี้ว่า ทำตามพุทธประวัติ ตอนเสด็จลง (ทางบันได) จากดาวดึงส์ ภายหลังโปรดพุทธมารดา ในโบลาน อานิสงส์หัดห่อไตร ว่า “...ชั้นใดแก้ว จีบ (จิ้น) ลายคำ...” หมายถึง ราวเทียน แบบชั้นบันไดที่ตกแต่งด้วยแก้วจิ้น และลายคำ

ผ้าห่อคัมภีร์ ในโบลานกล่าวถึงการห่อพระธรรมภายหลังทำความ สะอาดพระธรรมแล้ว ดังว่า “...อาหาราเปตวา ยังคนทั้งหลาย หื้อไปนำเอา มายังน้ำ แล้วก็ล้างช่วยเช็ดเยียะหื้อหมด หื้อแห้งดีแล้ว เอาผ้ามาห่อเสียหื้อ ดีแล้ว...” ผ้าห่อคัมภีร์นี้ อาจเป็นผ้าทอลวดลายต่างๆ ที่ทอขึ้นโดยเฉพาะ ผ้าห่ม หรือผ้าซิ่นก็ได้ บางครั้งได้สอดไม้ไผ่หรือดอกลูกเพื่อคั่นโดยตลอด เพิ่ม ความแข็งแรงให้โครงผ้า และช่วยป้องกันโบลานหัก เมื่อห่อแล้วก็มัดด้วย เชือก ปอ หรือไหม วิธีการมัดก็แตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น ด้านนอกผ้า ห่อจะมีป้ายบอกชื่อคัมภีร์ จำนวนผูก เรียกไม้ปั่นซัก ผ้าห่อคัมภีร์เป็นสิทธิ

อันชอบธรรมของผู้หญิงที่จะทอทานไว้ในพระพุทธศาสนา สืบเนื่องจากความ
ปรารถนาบุญในพระธรรม ส่วนผู้ชายนั้นสามารถกระทำบุญในพระธรรมได้
ด้วยการจารใบลาน และบวชเรียนพระธรรม เป็นต้น

8.2 วิเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับพุทธเจ้า

บุพเพสันนิวาส ความเป็นไปในชาติก่อนของพระพุทธเจ้าที่ปรากฏ
ในอนานิสงส์หิตตอไตร ได้เล่าย้อนกลับไปในสารกัป นันทอสงไขย สมัยที่
พระพุทธเจ้าพรหมเทวะยังคงธอรمانตนในโลก และพระพุทธเจ้าโคตมะ
อุบัติเป็นพระเจ้าแผ่นดินนามอติเทวะ (พระเจ้าอรดีเทวราช, พระเจ้าอติ
เทพ) และพระเมตไตรยโพธิสัตว์อุบัติเป็นอำมาตย์สิริคุตต์ (สิริคุต)

ความน่าสนใจของเรื่องนี้ อยู่ที่เรื่องราวของพระพุทธเจ้าพรหมเทวะ
(พรหมเทโว, พรหมเทพ) นั้น ไม่ปรากฏในพระไตรปิฎกแต่อย่างใด พบ
เพียงในเอกสารโบราณล้านนา ที่ประพันธ์โดยพระสงฆ์ล้านนา ระหว่างพุทธ
ศตวรรษที่ 19-20 ได้แก่ โสวัตตคติมหานิทาน (โสวัตตคติมหานิทาน), สัมภาร
วิบาก, มูลศาสนา และชินกาลมาลีปกรณ์ เป็นต้น

โสวัตตคติมหานิทานและสัมภารวิบากเป็นคัมภีร์ที่ไม่ค่อยเป็นที่รู้จัก
มากนักในปัจจุบัน สัมภารวิบากได้รับอิทธิพลจากโสวัตตคติมหานิทาน ส่วน
มูลศาสนาและชินกาลมาลีปกรณ์เป็นที่นิยมในการใช้อ้างอิงของนักวิจัย เมื่อ
จะกล่าวถึงประวัติศาสตร์พุทธศาสนาล้านนา

เรื่องพระพุทธเจ้าพรหมเทวะที่ปรากฏในสัมภารวิบาก (2552) ปรากฏ
ในตอนมหานิทาน ว่าด้วยความปรารถนาต่อพระพักตร์ ประกอบด้วย 3 เรื่อง
ด้วยกัน เรื่องนี้เป็นเรื่องแรก เป็นเหตุการณ์ที่พระโพธิสัตว์โคตมะได้ตั้งจิต
ปรารถนาเป็นพระพุทธเจ้าครั้งแรก โดยไม่ได้ทรงเฝ้าวิปนิธาน การตั้งจิต
ปนิธานนี้ดำเนินต่อไปถึง 7 อสงไขย มีพระพุทธเจ้าองค์อื่นๆ อุบัติ ณ โลก
อีกนับได้ 5,000 พระองค์ ดังว่า

“...อมหากั ทิ ภควา แท้จริง สมเด็จพระผู้ทรงพระภาคเจ้านั้น เมื่อ
เริ่มปรารถนาพุทธภูมิ ได้ประสบพบพระพุทธเจ้าองค์อันทรงพระนามพระ

พรหมเทวะตถาคตเจ้า เป็นปฐมที่บังเกิดต้น 7 ในนันทองโขงนั้นก่อน...”
(พระธรรมมหาวิราญ์วัตร (แปล) 2552: 9)

“...ในนันทองโขงนี้ สมเด็จพระทศพลพุทธังกูร ด้วยผลานิสงส์ที่ได้
ถวายน้ำมันผักกาดตามส่ง ครั้งพระองค์จุติจากพระชาติที่เป็นพระราชบุตร
นั้นแล้ว ก็ได้ขึ้นไปบังเกิดเป็นเทพบุตร เสวยทิพยสมบัติเป็นบรมสุขอยู่ใน
ชั้นดุสิต เจริญพระชนม์กำหนดนับได้ 57 โภกกับเศษ 60 แสนปี ดำรงอยู่
สิ้นทิพายุแล้วจุติจากดุสิตสวรรค์ ทรงสังสรณาการบังเกิดเสวยสุขสมบัติใน
สวรรค์และมนุษย์สิ้นกาลนานมา ณ กาลเมื่อถึงนันทองโขงกับนั้น มีสาร
มัญทกัป 1 บังเกิดขึ้น ครั้งนั้นพระบรมโพธิสัตว์ได้เสวยพระชาติกำเนิดในราช
ตระกูลในกัณฐกนคร ครั้นสมเด็จพระราชาเสด็จสวรรคตแล้ว พระบรม
โพธิสัตว์ก็ได้ราชาภิเษกเป็นเอกอัครราชาธิบดีเถลิงสิริราชสมบัติสืบสันตติ
วงศ์ทรงพระนามพระเจ้าอรติเทวราชปิทร ดำรงราชกิจโดยทศพิธราชธรรม
ตทา อริยมตเตยโย โพธิสโต ครั้งนั้น พระอริยมตเตยโยโพธิสัตว์ ได้
มาอุบัติบังเกิดเป็นสิริคุมหาอำมาตย์ เป็นผู้อนุศาสน์ให้พระบรมโพธิสัตว์
ทรงอรรถธรรม

ตทา พรหมเทวา นาม ครั้งนั้น พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงพระนาม
พระพรหมเทวา ได้มาอุบัติ ณ โลกในสารมัญทกัป...” (พระธรรมมหาวิรา
ญ์วัตร (แปล) 2552: 77-78)

ส่วนในมูลศาสนา (2557) เมื่อได้กล่าวถึงเรื่องพระพุทธเจ้าพรหมเทวะ
ระบุไว้ว่า “...พระองค์ปรารถนาแต่ในใจ 7 อสงโขงนั้นดังนี้ อสงโขงทั้งหลาย
7 ที่กล่าวเบื้องต้นนั้น คือ นันทองโขง 1 สุนันทองโขง 1 ปรูวิอสงโขง 1
มัญทอสงโขง 1 ธรณีอสงโขง 1 สาครอสงโขง 1 ปุณฺทริกอสงโขง 1 ทั้ง
7 นี้ นักปราชญ์แสดงว่าในนันทองโขงนั้น มีพระพุทธเจ้าพระองค์หนึ่งทรง
พระนามว่า พรหมเทว...” รายละเอียดอื่นๆ ไม่ปรากฏ

ในชินกาลมาลีปกรณ์ (2510) เมื่อกล่าวถึงพระพุทธเจ้าพรหมเทวะ
ได้ระบุว่า “...ระยะเวลาตั้งแต่ศาสนาพระพรหมเทวะถึงศาสนาพระตถาคต
ศากยมนีองค์ก่อน 7 อสงโขง เป็นกาลปรารถนาด้วยใจ...” ทั้งยังได้ให้ราย

ละเอียดเกี่ยวกับพระพุทธเจ้าพรหมเทวะไว้อย่างชัดเจน ดังว่า

“...อสงไขยทั้ง 7 นี้ อสงไขยต้น คือ นันทอสงไขย ในนันทอสงไขย มีกัปหนึ่งชื่อสารกัป ในสารกัปนี้ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงพระนามว่า พรหมเทวะ เสด็จจุบัตินาในโลก บำเพ็ญบารมีมาแล้ว 16 อสงไขยแสนกัป ครั้งนั้นพระโพธิสัตว์บังเกิดในสวรรค์ชั้นดุสิตด้วยอาณิสสส์ถวายน้ำมันเมล็ด ผักกาด จูติจากนั้นแล้ว มาเป็นพระเจ้าแผ่นดินในนครกัณฑกะ ทรงพระนามว่า อติเทวะ ครั้งนั้นพระเมตไตรยโพธิสัตว์เกิดเป็นบุโรหิตผู้สั่งสอนอรรถธรรม (ประจำ) ของพระเจ้าแผ่นดิน ราชบุโรหิตนั้นมีนามว่าสิริคุตต์ พระผู้มีพระภาคพระพรหมเทวะนั้น เสด็จไปยังสถานที่ที่จะแสดงเทศนาธรรมจักร ซึ่งพระพุทธเจ้าทั้งหลายจะละเลยมิได้ สถานที่นั้นอยู่ใกล้นครกัณฑกะ เสด็จไปเพื่อทรงแสดงธรรมเทศนา

ฝ่ายพระเจ้าแผ่นดิน ได้ทรงทราบคุณของพระพุทธที่สิริคุตต์บุโรหิต กราบพูลพรรณนาถวายมีประการต่างๆ เช่นพูลว่า “ข้าแต่มหाराช พระพุทธนั้นเป็นบุคคลสูงสุดในโลก พระองค์เสด็จจุบัตินาเพื่อประโยชน์เกื้อกูลสรรพสัตว์ พระองค์เป็นพระอรหันต์ เป็นพระสุคต เป็นผู้มีภาค เป็นผู้จบฝั่งโลกถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ เป็นผู้ประทานอุบายจะให้ถึงวิมุตติ ดังนี้ เป็นต้น

พระองค์เสด็จไปสู่ที่ประทับของพระพุทธเจ้า ทรงบูชาด้วยเครื่องสักการะต่างๆ ถวายนมัสการด้วยเบญจางคประดิษฐ์แล้วตั้งปณิธานในใจว่า ในอนาคต ขอให้ข้าพเจ้าเป็นผู้ตรัสรู้เหมือนพระองค์ จะได้ให้ผู้อื่นหลุดพ้นจากกิเลสด้วย ขอให้ข้ามได้เหมือนพระองค์ จะได้ให้ผู้อื่นข้ามได้ด้วย

พระโพธิสัตว์ของเรา ทรงบำเพ็ญอธิการ (สะสมบารมี) ในสำนักพระผู้มีพระภาคพรหมเทวะ มีปณิธานในใจอย่างนี้ก่อนแล้ว

ในนันทอสงไขยนั้นถึงสุนันทอสงไขย (อสงไขยนี้) มีพระพุทธเจ้าเสด็จจุบัตินาขึ้นมา 9,000 พระองค์ ตั้งแต่สุนันทอสงไขยนั้นถึงปฐวีอสงไขย มีพระพุทธเจ้าเสด็จจุบัตินาขึ้นมา 10,000 พระองค์ ตั้งแต่ปฐวีอสงไขยนั้นถึงมัณฑะอสงไขย มีพระพุทธเจ้าเสด็จจุบัตินาขึ้นมา 11,000 พระองค์ ตั้งแต่มัณฑะอสงไขยนั้นถึงธรรณอสงไขย มีพระพุทธเจ้าเสด็จจุบัตินาขึ้นมา 20,000

พระองค์ ตั้งแต่ธรณีสงฆ์ขึ้นถึงสาครสงฆ์ไทย มีพระพุทธเจ้าเสด็จอุบัติขึ้นมา 30,000 พระองค์ ตั้งแต่สาครสงฆ์ขึ้นถึงปูลงกริกสงฆ์ไทย มีพระพุทธเจ้าเสด็จอุบัติขึ้นมา 40,000 พระองค์ พระโพธิสัตว์ก็ได้กระทำอธิการในสำนักพระพุทธเหล่านั้นแล้ว ตั้งปณิธานในใจตลอดมา พระโพธิสัตว์ของเราได้บำเพ็ญอธิการในสำนักของพระพุทธถึง 125,000 พระองค์ มีองค์พระพุทธพรหมเทวะเป็นต้น แล้วทรงปรารถนาด้วยใจ...” (พระรัตนปัญญา 2510 : 8-9)

ทั้งนี้ในหมวดมหานิทานของสัมภารวิภาคนั้น นอกจากจะได้แสดงประวัติพระโพธิสัตว์อดีตเทพแล้ว ยังได้แสดงพระโพธิสัตว์ประวัติเป็นลำดับขึ้นไปก่อนหน้าและถดถอยมาหลังจากนี้อย่างเป็นระบบ ซึ่งเรื่องราวเหล่านี้ไม่ปรากฏในพระไตรปิฎกแต่อย่างใด

พระโพธิสัตว์ที่นับขึ้นไปเป็นลำดับก่อนหน้า อยู่ในระยะเวลาที่พระโพธิสัตว์ได้ตั้งความปรารถนาไว้ในใจ โดยไม่ได้พบพระพุทธเจ้า ปรากฏเป็นนิทานกถา 4 เรื่องด้วยกัน ได้แก่ พระโพธิสัตว์ที่เกิดเป็นมาณพหนุ่มแบกมารดาว่ายน้ำข้ามมหาสมุทร, เกิดเป็นพระเจ้าสัตตตปาปะ ผู้เห็นโทษแห่งราคะกิเลส เกิดเป็นพระพรหมดาบส ผู้ให้ชีวิตเป็นทานแก่แม่เสือ และเกิดเป็นพระราชาบุตรถวายน้ำมันเมล็ดผักกาด เป็นต้น

พระโพธิสัตว์ลำดับถัดจากพระโพธิสัตว์อดีตเทพ สมัยพระพุทธเจ้าพรหมเทวะลงไป เป็นพระโพธิสัตว์สาครอันเป็นผู้เอวยุจิปณิธานเป็นครั้งแรก ต่อด้วยเรื่องพระโพธิสัตว์สุเมธดาบสซึ่งเป็นกายวิจิปณิธานและได้รับพยากรณ์ครั้งแรก

จบเรื่องพระพุทธเจ้าที่ปึงกรพยากรณ์พระโพธิสัตว์สุเมธดาบสแล้ว จึงเป็นเรื่องพระพุทธเจ้า 23 พระองค์ อันเป็นที่รู้จักกันดี ปรากฏเรื่องราวในสุดตันตปิฎก ขุททกนิกาย “พุทธวงศ์” หรือพระพุทธเจ้า 7 พระองค์ ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก สุดตันตปิฎก ทีฆนิกาย “มหาวคค์”

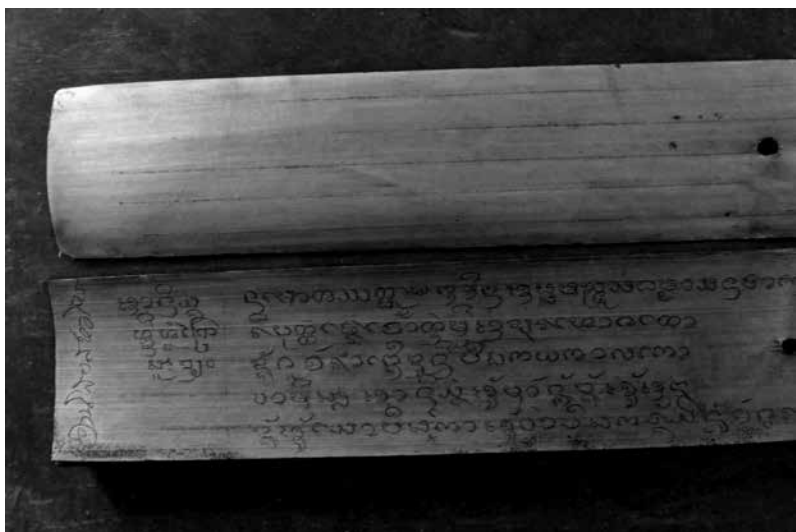
แม้เรื่องพระพุทธเจ้าพรหมเทวะ พระเจ้าอรตีเทพ และสิริคุปต์อำมาตย์นั้น จะไม่ปรากฏในพระไตรปิฎก สันนิษฐานว่าน่าจะมาจากหลัก

ฐานชั้นอรรถกถาหรือฎีกาก็ได้ ซึ่งเป็นเรื่องที่ต้องศึกษากันต่อไป ทว่า ความรู้นี้ต้องเป็นที่รับรู้กันเป็นอย่างดีแล้วในหมู่พระสงฆ์ล้านนาราวปลาย พุทธศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา แนวคิดเรื่องพระพุทธรูปเจ้าที่มีมากกว่าใน พระไตรปิฎกนี้ คงสืบอยู่ในล้านนาไปถึงพุทธศตวรรษที่ 25 ดังที่ปรากฏ ในอานิสงส์หิตหอไตร ฉบับวัดพระหลวง จังหวัดแพร่ โดยภิกษุคำอ้าย ผู้ประพันธ์ได้แต่งเนื้อหาเพิ่มเติมจากเค้าเรื่องเดิมเพื่อนำไปสู่การอธิบาย อานิสงส์ของการรักษาพระไตรปิฎกในท้ายที่สุด

สรุป

อานิสงส์หิตหอไตร ฉบับวัดพระหลวง อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ เป็นคัมภีร์โบราณเพียงผูกเดียวที่พบในปัจจุบันซึ่งได้กล่าวถึงอานิสงส์การสร้างหอไตรโดยตรง จารโดยพระครูปัญญาภิชัย เจ้าอาวาสวัดพระหลวง ใน พ.ศ. 2467 ระบุว่าการสร้างหอไตร ทิวธรรม ธรรมมาสน์ กากะเยีย ร้าน ธรรม เล่มธรรม สัตถภัณฑ์ ถวายไว้ในพระพุทธรศาสนา ตลอดถึงอานิสงส์การทำ ความสะอาดและบูชาพระธรรม จะได้รับอานิสงส์เทียบเท่ากับอานิสงส์ของพระโพธิสัตว์ขณะสร้างโพธิสมภาร ซึ่งเป็นการสร้างบุญอันใหญ่หลวง ในพุทธศาสนา

ภาพที่ 1 และ 2 ใบลานอานิสงส์หอไตร
 วัดพระหลวง อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่
 ขนาด 8 ใบลาน 16 หน้า ในหนึ่งหน้ามี 5
 บรรทัด จารด้วยอักษรธรรมล้านนา อักษร
 ไทย ภาษาบาลี, ภาษาไทยถิ่นเหนือ และ
 ภาษาไทยปัจจุบัน

ภาพที่ 3 ร้านธรรม วิหารวัดปงสนุก จังหวัดลำปาง ลักษณะเป็นไม้แกะทาสีประดับกระจกรูปเทวดา สร้างแยกออกมาจากธรรมาสน์

ภาพที่ 4 หีบธรรม ในหอไตรวัดดวงดี อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ลักษณะเป็นหีบไม้ทรงสูงมีฝาครอบ เขียนลายทองบนพื้นแดง

ภาพที่ 5 ทิษธรรม ในกุฏิวัดศาลาลหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ลักษณะเป็นผู้พระธรรมที่มีบ้านประตูเป็นไม้แผ่นเดียวตั้งขึ้นด้านบน

ภาพที่ 6 ผ้าห่อคัมภีร์วัดพระหลวง อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ ลักษณะเป็นผ้าฝ้ายที่ใช้สอดไม้ไผ่หรือตอกคั่นโดยตลอด เพิ่มความแข็งแรงให้โครงผ้า และช่วยป้องกันใบลานหัก

ภาพที่ 7 สัตถภัณฑ์ วัดศรีโสดา อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ลักษณะเป็นไม้แกะ รูปชั้นบันได มี 9 เสา 4 ระดับ ราวบันไดแต่งเป็นนาค ชั้นบันไดแกะลายพันธุ์พฤกษา

บรรณานุกรม

ข้อมูลปฐมภูมิ

พระไตรปิฎก ฉบับหลวง, 2525. กรุงเทพฯ: ศรุสภ.

พระครูปัญญากิจชัย, 2467. ไบลานอานิสงส์หัตถอไตร. ยังไม่ได้เผยแพร่.

ข้อมูลทุติยภูมิ

ชंपนะ ปิ่นเงิน. 2548. อานิสงส์ฉบับล้านนา การปริวรรตและสาระสังเขป. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ. 2553. ปทานุกรม บาตี ไทย อังกฤษ สันสกฤต. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.

พระธรรมมหาวิธานวัตร (แปล). 2552. สัมการวิบาก. กรุงเทพฯ: ส.ธรรมภักดี.

พระพุทธภูกาม และพระพุทธญาณ. 2518. ตำนานมูลศาสนา. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.

พระรัตนปัญญา. 2510. ชินกาลมาลีปกรณ์. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.

มณี พยอมยงค์ และ ศิริรัตน์ อาสนะ. 2538. เครื่องสักการะในล้านนาไทย. เชียงใหม่: ส.ทรัพย์การพิมพ์.

อุดม รุ่งเรืองศรี, ศาสตราจารย์ ดร. 2533. พจนานุกรมล้านนา-ไทย ฉบับแม่ฟ้าหลวง. เชียงใหม่: อมรินทร์ พรินตติ้ง กรุ๊ป จำกัด.

